DOCTI LABORIS DEFENSIO.

Oratio habita à Paganino Gaudentio Theol. & I. C.

In primario auditorio celeberrimæ Academiæ Pisanæ,

Solemni more ad publicas cum rediretur prælectiones.

PISIS, *In Ædibus Francisci Tanaglij*, 1634.

Superiorum Permissu.

Eminentissimo, & Reuerendissimo

D. GVIDONI
S. R. E. CARDINALI
BENTIVOLO.

VSTVM in librũ si præfarer, tuarum ingentium virtutum prædicatione aliquot implerem folia, nunc quia non licet naui cymbã alligare, aut ædiculæ laquearia imponere, vel flumen in riuum deducere, imitor eos, qui dum proponerant aliò, in transitu templi, poplite leuiter inflexo, ori admota manu, & capite aperto salutant Numen. Ita ego breuiter veneror eminentissimam tuam præstantiam, dum ad orationem solemni more nuper recitatam accelero gradum. Tempus erit, cum sacras ædes ingressus non tralatitia allo-

cutione tua Suad ambibo maiestatem, & tabulam affigam, qua uberiore inscriptione testetur obsequium erga te meum. Interim clara verba praereuntis propitia aure excipe, ut quilibet hospes intelligat, non posse toto me desideriorum modo excidere, dum sub tutelari Cardinalis Bentiuoli praesidio preces concipio.

ORATIO

E labore dicturus publicũ ad curriculum dum reuertimur studiorum, illius non tam laudes recensebo, quam defensionem suscipiã. diligentia namq; quam mortales impendunt, dum sustinent eam partem, in qua locati sunt, tanta commendatione esse digna videtur, vt omnis opera in ea extollenda superuacanea esse existimanda sit. At occurrendum est conuitijs eorum, qui ignauiam palam professi, & otio indulgentes aliorum conatus acerbis contumelijs traducere, & maledictis perstringere non verecundantur. vbi statim Tullianum illud non possum non ingenti cum dolore repetere; ò tempora, ò mores. huccine rerum deuentum, vt segnities sapientię nomen reporter, assiduitati veró stuporis, & dementię nota impingatur? Atqui quoquouersum oculos flectimus, quocumque cogitationem versamus, omnia tantum nõ elata voce nos ad strenuam exercitationem excitare, atq; impellere deprehenduntur. Rerum omnium conditorem dum intuemur, vt defatigantem molestiam ab infatigabili numine remouemus, ita perpetui operis seriẽ ei attribuimus. Nã nõ enim absq; verisimilitudine Theologorũ multi inserũt in idẽ ferè recidere quod res produxerit, & easdẽ cõseruat, vt cõseruationem fas sit appellare iugem quandam, & non interruptam creationem. quicquid veró hac deœ sit, fa-

tis constat, Deum nihil aliud esse quam mentem perēni intelligentia prędiram, vt omnis vacatio ab intelligendi munere procul facessere iubenda sit, quoties de summo mundi arbitro sermo instituitur. Si verò ad Platonicorū scholam, digressi, cum diuino Philosopho de anima mūdi differamus, continuò cum Anchise dicemus.

Cælum, ac terras, camposque liquentes
Lucentemque globum Lunę, Titaniaque astra
Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
Mens agitat molem.

Cum enim animantes quotidie veniant in luminis auras, admirandam hanc animā ociari, nemo, nisi qui desipere velit, affirmarit. Iā sol perpetuo suo motu, nonne nos, vt ignauiam auersemur, tacitè monet? Hunc sacræ literę enim, ac si Gigas foret summa celeritate prędirus, ad decurrendum spatium exultare prodiderunt. Hinc fabulosæ historiæ ei equos, currum, rotas, flagellū egregio commento adscripserunt. Nam audiendi nō sunt, qui veterum monumentorum imperiti, aiunt, Pythagoræ sententiam fuisse, quod sol immotus, ac si centrū huius vniuersitatis foret, in medio hæreat. Atqui de Samio philosopho nihil eiusmodi reperimus, & Philolaus ex eadem disciplina solem circa ignem, Vestam dictum, ferri, si Stobæo credimus, docuit. Nunc terrā perpetua vertigine rapi quia sentire fas non est, nullum tamen industriæ exemplum illustrius extare putandū, quando tam grauiter operatur, vt omne genus animantum alat, hinc propterea alma æterno cognomento appellata. Ac ne per singula eamus, in nos ipsos, dum de-

scen-

scendimus, tam multa, quæ socordiam excutiant, inuenimus. Nonne calor innatus, quo vita constat, in depascēdo insito humore, velut pabulo sese exercet? nonne quicquid alendi causa suscipitur, idem vt in succum, & sanguinem vertat, absq; intermisso opere, efficit? Flabellum animæ pulmo irrequietus, aut trahit, aut expellit aerem, æstum cordis vt temperet, spiritibusque (quos ita vocant Medicorum filij) generandis materiam præbeat? Nam & tunc, quando *sopor occupat artus*, &

in irriguum vertuntur lumina somnum

Spirandi facultas ab officio nequaquam cessat. Vtut verò omnis naturæ vox gnauā operā mortalibus amabilē reddere satagat, sunt tamen innumeri numero, qui palpum quietis iucundū sibi obtrudunt, laborem verò sibilis, sannisque explodunt, laboriosasq; cogitationes

supra Garamantas, & Indos

exulare debere contendunt. Labor, inquiunt ipsi, improbus est, si poetarum latinorum principi fidem habemus. Nihil verò negotij nobis fuerit cum improbitate. vt enim in societate ciuili probitatē regnare cupimus: ita quæ cum illa bellū gerit improbitas, populis ne intersit, prospiciendum est. Quid verò est in re seria ludere, aut se ludificandum præbere, si hoc non est? scilicet in consessu grauissimorum virorū dū loquimur, ad infima subsellia, vt vocabula interpretemur, nos dimittemus. atqui literas qui degustarunt, exploratum habēt, eiusmodi cognomē cui labori in poemate perfecto appositū fuerit, quin in quo laborem qui fugiunt, instar araneorū telam texūt, vt capiant simpliciores, ipsi impru-

dēn-

dentes constricti detinentur. improbus namque is est, qui assidua interpellatione aliorum moras, & differendi causas expugnat. quæ ratio agendi frequenter vsurpatur in aulis, vbi preceptum pulcherrimum factis rē commendatur, vt licet precibus semel atque iterū surda obtrudatur auris, rediri tamē debeat ad supplices libellos, & constantia in rogando omnem difficultatem tādem superabit. nihil enim est tam difficile, si Petronio audimus, quod improbitas non extorqueat. Hoc verò laborem non solum non oppugnat, sed gratum, acceptumque omnibus illis, qui in sua commoda peccare nolunt, reddit. Verum enim verò resistunt alii grauiores, vt sibi videntur, quam vt á vocabulis subsidium petant. Hi penetrant arcana Philosophiæ, quæ de moribus agit, & è ratiocinandi arte asciscunt adminiculum, vt nobis persuadeant, illud sequendum, quod pluribus placere animaduertimus, ab eoque remouendos gressus, vnde maximam partem hominum abire videmus. At res ipsa clamat, mortales vt taceant, plerosque omnes ab opere abhorrere, libenterque in quiete conquiescere. & propterea diuina poësis somnum, cuius munere vires nimio labore exercitas instauramus, placidissimū Deorum esse cecinit. Hæc nempe effata sunt, quæ nobis spondebant se prolaturos ex secreto doctrinarum thesauro; in quę si quis seueriotis censuræ iudicium acuat, Deus bone, quæ monstra fallacium opinionum non detegentur? Inficias imus, vt latinè loquamur, plurium sententiam semper esse paucorum cogitationi anteponendam probi namque. & sapientes nunquam non ā

nume-

numero malorum, & ignarorum victi sunt. felicitatem in voluptate, contra quam sentiunt, qui sapientiam sunt professi, collocat prophanum vulgus, vt Stagirita non dissimulauit. Num quia plebs Ciuitatem prope totam occupat, virtutem amandabimus, voluptatisque comitem vitiū accersemus, vt felices simus? Nequaquam nos ita geremus, nisi inter plebeias animas in posterum stabulari velimus. Omittendum verò non fuerit à Græcis omnis eruditionis parentibus πολλοὺς multos appellatos, qui rectè sentientibus ex aduerso collocantur, dum scriptum reliquerunt placere multis, nihil aliud esse, quam sapientia præditis se irrideodum propinare. quibus addatis velim, in sua carmina retulisse olim virum priscæ seueritatis amantem, qui tempore Domitiani floruit, in immensa multitudine Romanorum, probos homines vix totidem extitisse, quot sunt,

Thebarum portæ, vel diuitis ostia Nili.

Nec memoria dedignemini repetere, sic cum Aenea locutam Sibyllā, vt dixerit, facilem esse descensum vitiorū (sic enim interpretor Auernū) at paucos solere superas euadere ad auras, quos nēpe Iupiter ob ardentē cupiditatem rea præclarè gerendi, singulari amore prosequitur. Ergo, Auditores, ne miremur si dum pelagus totius, ignauiæque obuia quæque occupat, atque obruit,

Apparent rari nantes in gurgite vasto.

Nunc ne quicquam silentio inuoluere voluisse videamur, agite, audiamus, quid porrò laboris contēptores proferant, ne absq; causa ab assiduitate resiluisse dicantur. id verò eiusmodi est, vt dignū esse existiment, quod

semper

ſemper in ore habeant, vbi de vrgenda ſtudiorũ ratione diſceptatio proponitur. Vitę, inquiunt, vitę conſulendũ, valetudinis ratio habenda, æuum, quantum fieri poteſt prorogandum in ſeipſum ſæuit, quiſquis ſciendi auidus nimia contentione in lucubrando vires oppreſſum it. cur per interualla cœlum nobis diem largitur, & noctẽ, niſi vt grata vice, iam euigilemus ad opus, iam obdormiamus ad quietẽ? chordas in cheli quiſquis vehementer extendit, ac deducit, in fruſta diſcerpit, nec arcũ plus æquo protrudit, quicumque eius vſu carere non vult. Quot potuiſſent ſua doctrina alijs prodeſſe ſeros in annos, niſi dum volunt nocturnis impalleſcere chartis, triſte ſui deſiderium amicis reliquiſſent? plures profectõ libros legit, qui mediocri cũ diligentia conſeneſcit, quã qui iniqua auiditate dum deuorat exẽplaria, florentem iuuentutẽ, & robur ætatis infert ſepulcro. prçceps amor lectionis parca illa eſt nequaquã parca, à poetis decãtata, quæ forfice, hoc eſt, exaſperata meditatione fila aurei ſtaminis abſcindit, & fato quandam veluti vim infert. Hic tot rationum conglomeratus acervus, aut telorum nimbus, nequaquam nos aut opprimit, aut obruit. Omniũ nãq; eorũ, quę gerimus, ducem facimus moderationem. hæc eſt, quę deſiderijs noſtris, vtut tendant in ea, quæ merentur appeti, legem, certumque modum imponit. Cultu Dei immortalis quid ſanctius eſt? religioſus tamẽ modus eum tẽperet neceſſe eſt, ne deſinat in ſuperſtitionẽ quid præclarius, quid generoſius, quã patriæ ſanguinem impendere? Si quis id præter abſq; temporis, locique delectu, temeritatis culpam induet. litera-

rarum, philosophię, grauiorumq. reliquarum scientiarum amor honestus est, laude dignus est, iucundus est, egregius est, imo diuinus est at sibi ipsi constet, oportet. Hoc libenter fatemur, hoc largimur, hoc disette profitemur. sed an in eiusmodi effato, velut in arce, præsidium supinę negligentiæ collocabũt aliqui, quos perinde commendat sedulitas in voluendis scriptoribus, ac si ab ineunte ętate loricas liberas induissent tegum fulgentia signa, in armis secuti potius, quam nomina dedissent literatæ Palladi? nam quod ad senium pertingere se cupere vehementer præferunt, in eo hactenus cum ipsis sentio, vt in mentem omnibus reuocem, è viris, qui diligenter studiis incumbunt, vt ex quouis hominum genere, alios consenescere, quosdam iuuenes occumbere, nonnullos deniq. viros hinc abire. ita rem habere, quis ignorare potest? Sed scio quò tendant, qui desertores sunt studiosæ sedulitatis. Voluptas eos vocat, Liber pater allicit, Proserpinæ genitrix inuitat, Mater Acidalia pertractos detinet. An propterea præ viris doctis producunt ætatem? Minimè gentium, accipite rem versibus, & finem audiendi facite.

Quisquis ad ingenuas accedis protinus artes,
In Themidos cultum seu te rapit inclytus ardor,
Orgia siue Dei, qui numine Pergama complet
Ferre iubet, seu te rerum monumenta sacrarum
Lecta iuuant, celerique petis nitidum æthera mente,
Cur dubitas trepidus sanctum perferre laborem?
Obstrue cera aurem, vt socij pellacis Vlysis,
Ne te precipitem in syrtes trahat improba Siren

Melli-

Mellifluo cantu dum spondet Nestoris annos,
Si Sophiæ abstinens vigili pallescere umore,
Et Cereri, Bacchoque lites, si Bapta Corytto
Assiduus lasses, Veneremque in prulia trudes.
Nam quæ pubetenus virgo est, teterrima Pistrix,
Est infra, & pleno spirat mendacia folle.
Fœdam etenim ingluuiem grauiora pericula vexant,
Sanguinei quàm Martis opus. gula luridum adorcum
Noxia dimittit plures, quam Noricus ensis.
Nec semper rapitur letho sub primo iuuentæ
Temporis, qui noctu docta exemplaria versat.
Quem amor immensus veri, dulcedine suaui
Perfundit teretes artus, & prorogat æuum.
Atque hæc tot notos laudat sententia testes,
Quos Pisæ stupuere excelsa sede loquentes.
Baldus & Insuber Decius, Felinus, & ambo
Socini, seru duxerunt stamina vitæ.
Nec minus extensis deinceps incanuit annis
Mercurialis caput, quo non felicior vllus
Eloquio dulci cupidam erudijsse iuuentam.
Quid referam Angelium, cuius memorabile nomen
Barga colit, magnamque vehit sub sidera famam?
Si verò aut mersere Aquilanum funere acerbo
Diua atrox, vel si præceps Acarisi concidit ætas,
Illos doctrina insigni, virtuteque claros
Gratæ perpetua decorabunt laude Camænæ.